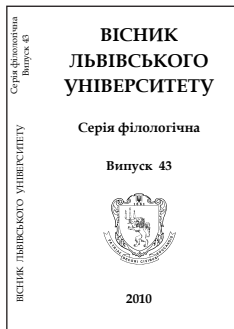

ОГЛЯДИ НАУКОВИХ ВИДАНЬ

Журнали, збірники

Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2010. – Вип. 43. – 387 с.

У сорок третьому випуску збірника подано статті, які багатоаспектно висвітлюють теоретичні й методологічні проблеми сучасної фольклористики, етномузикології та літературознавства, зокрема питання поетики фольклорного тексту, особливості становлення і розвитку жанрової системи й окремих жанрів української усної словесності, проблему фольклорно-літературної взаємодії тощо. Окремим розділом представлено дослідження наукового доробку відомого українського фольклориста, літературознавця та культуролога Григорія Нудьги в контексті розвитку української філологічної науки ХХ ст.

Опубліковано і введено в науковий обіг нові фольклорні матеріали з села Дермань Здолбунівського району Рівненської області у записах 2003–2009 рр. та ін.

Публікації, що стосуються фольклорно-міфологічної тематики, згруповано в десятьох рубриках: «Спогади про Григорія Нудьгу», «Осмислення наукової спадщини Григорія Нудьги», «Теорія і методологія вивчення фольклору», «З історії фольклористики», «Інтерпретація фольклорного тексту», «З царини фольклоризму», «Етномузикологія», «Молода кафедра», «Публікації», «Огляди і рецензії».

До першої рубрики «Спогади про Григорія Нудьгу» увійшли публікації: М. Ільницького «Запитання, яке залишилося без відповіді», С. Стойка «Спогади про Григорія Нудьгу (деякі аспекти співпраці з ученим)», Марії Галій-Моравської «Людина і вчений з великої букви (до 95-річчя від дня народження Григорія Нудьги)».

Микола Ільницький у спогаді «Запитання, яке залишилося без відповіді» (С. 3–6) пише, що Г. Нудьга був цікавим оповідачем. Він пригадує епізоди його розповіді про чумаків, зокрема,

як посувалася у Крим по сіль чумацька валка з півнем на першому возі, щоб будив уранці; як на ніч чумаки розташовували свої мажі колом, щоб відбитися і вберегтися від вовків чи злодіїв. Г. Нудьга зупинявся на деталях, і виникало враження: чи то він уявляє, що сам їде возом, чи вивіряє текст передмови до збірки чумацьких пісень, яку саме готував до видання.

Степан Стойко у «Спогадах про Григорія Нудьгу (деякі аспекти співпраці з ученим)» (С. 7–12) пригадує, що вчений на той час зібрав багатий матеріал про українські думи та їхню інтерпретацію у світовій літературі. Проживаючи у новому помешканні на вулиці Топольній, він час від часу запрошував його перекладати деякі іноземні тексти. С. Стойко був вражений, як у процесі підготовки рукописів до друку самовіддано допомагала йому дружина Анастасія Олександрівна, яка була вчителькою української мови. Згодом вона доклала багато зусиль для створення Фондації імені Григорія Нудьги.

Свої спогади «Людина і вчений з великої букви (до 95-річчя від дня народження Григорія Нудьги)» (С. 13–18) Марія Галій-Моравська починає молитвою Г. Нудьги, у якій виражене його життєве кредо: любов до України, її народу, до рідної землі, рідного слова, пісні, рідної історії, вболівання про майбутнє України. Г. Нудьга, на її думку, сповна зазнав долі свого українського народу у складній і драматичний період його історії у ХХ ст. Він є прикладом жертвового служіння українській науці, історії та культурі. Йому притаманні були такі людські якості: щедрість душі, невичерпна енергія, невтомна працездатність, глибокі всебічні знання та талант – дар ученого від Бога. Авторка спогадів пам'ятає його, що був він невисокого зросту та з буйним чорним волоссям і широкими чорними бровами. Про Г. Нудьгу як ученого, великого подвижника, патріота та його тернистий життєвий шлях вона довідалася значно пізніше.

Другу рубрику «Осмислення наукової спадщини Григорія Нудьги» склали статті: Р. Кирчіва «Зауваги на полях студій Григорія Нудьги над поширенням української пісенності у світі», М. Чернопиского «Найдавніша віршована сатира в літературній інтерпретації Григорія Нудьги», М. Дмитренка «Григорій Нудьга і дослідження українських народних дум (проблема дефініції жанру)», О. Кузьмен-

ко «Теоретичні питання фольклоризації у наукових розробках Григорія Нудьги», В. Федас «Григорій Нудьга про європейський контекст збірників Михайла Максимовича», Д. Кобцева «Світова рецепція українського фольклору в соціокультурній змістовій лінії шкільного курсу української мови (за працями Григорія Нудьги)», А. Бурдейного і О. Лісняка «Українські вчені в закордонних університетах: від середньовіччя до наших днів», А. Бурдейного і О. Лісняка «Єлизавета Милорадович – фундатор Наукового товариства імені Шевченка».

У «Заувагах на полях студій Григорія Нудьги над поширенням української пісенності у світі» Романа Кирчіва (С. 19–23) йдеться про фактологічне, методологічне й інтерпретаційне значення праць Г. Нудьги для подальшого дослідження проблеми «українська пісня в світі», розширення предметного поля та поглибленого осмислення її різних аспектів. Автор зазначає, що вчений розпрацював свої дослідження головню на класичному методологічному досвіді культурно-історичної школи, сповна використав багатий продуктивний ресурс цього досвіду та в неординарних випадках розвинув і збагатив його, особливо в широкому освітленні історичного середовища-географічного і функціонального контекстів досліджуваних явищ і фактів. Головна цінність досліджень Г. Нудьги полягає в тому, що разом зі своїм фактологічно насиченим пізнавальним змістом про поширення української думи та пісні у світі вони містять багатий практично апробований методологічний досвід і продуктивні наукові ідеї для розгортання подальших студій у цій сфері.

Михайло Чернопиский у статті «Найдавніша віршована сатира в літературній інтерпретації Григорія Нудьги» (С. 24–30) розглянув історико-літературну і культурологічну концепцію Г. Нудьги в повісті-есе «Не бійся смерті», звернувши увагу на цінність та актуальність цього новаторського дослідження, обставинах його публікування в умовах цензури окупаційного режиму. Атмосфера терору національно свідомої української інтелігенції у 70–80-х рр. ХХ ст., вважає дослідник, не дозволяла надіятися на публікування сміливого, новаторського історико-літературного й культурологічного дослідження. Воно роками відлежувалося на робочому столі автора. Можливість опублікувати напрацьоване дослідником та ще й у белетризованому жанрі з'явилася в самому кінці 80-х років ХХ ст., коли горезвісна радянська імперія зла стала розсипатися.

У статті Миколи Дмитренка «Григорій Нудьга і дослідження українських народних дум (проблема дефініції жанру)» (С. 31–40) з'ясовано жанрову специфіку українських народних дум, подано дефініцію автора, а також висвітлено внесок Г.

Нудьги у вивчення українського національного епосу. На думку дослідника, львівський учений дотримувався епоцентричної концепції розуміння дум як національного феномену традиційної усної творчості. У своїх працях він чітко розрізняв жанрову специфіку пісень та дум за численними компонентами. Г. Нудьга неодноразово наголошував, що думи – це національний реалістичний епос, що виник десь перед ХVІ ст. як продовження епічних традицій. Думи мають свої витoki в давніших ліро-епічних похоронних піснях, які, відповідно, виникли з народних голосінь. Учений не ототожнював дум із піснями, як це робила більшість дослідників.

Оксана Кузьменко, досліджуючи «Теоретичні питання фольклоризації у наукових розробках Григорія Нудьги» (С. 41–47), висвітлює основні аспекти (причини, механізм, наслідки) цього явища, зацентрувала увагу на новаторстві вченого в аналітиці фольклоризованого тексту, вказала на найважливіші орієнтири, що окреслюють сучасні напрями досліджень народних переробок пісень літературного походження. У висновках авторка зазначає, що Г. Нудьга, очевидно, не встиг сказати усього, що міг і знав. Але його «глибоке проникнення в кожне досліджуване питання» є фундаментом для розробки багатьох майбутніх наукових праць із фольклористики. Студії фольклориста інспірують до подальших розробок різних аспектів і питань теорії фольклору, особливо щодо з'ясування природи двох етапів фольклоризації. Г. Нудьга також передбачив всезростаючу роль і практичне значення тих досліджень, які розкривають передумови та результати масового народного поширення пісенних творів професійних поетів і композиторів.

Валентина Федас у праці «Григорій Нудьга про європейський контекст збірників Михайла Максимовича» (С. 48–55) на матеріалі наукових праць дослідника процесів світового поширення української пісні та думи в світі, послідовника М. Максимовича і пропагандиста українського фольклору розкрила європейський контекст збірників «Малороссийские песни» (1827), «Украинские народные песни» (1834), «Сборник украинских песен» (1849), а також простежила проникнення українських пісень у культуру багатьох народів світу. Національне відродження неможливе без пізнання історії та духовної культури нації. Саме такими заходами, на думку авторки, позначена наукова діяльність Г. Нудьги, для якого мова та пісня були найадекватнішими об'єктивними показниками національної культури.

Дмитро Кобцев, осмислюючи «Світову рецепцію українського фольклору в соціокультурній

змістовій лінії шкільного курсу української мови (за працями Григорія Нудьги)» (С. 56–61), висвітлив проблему міжпредметної інтеграції, проаналізував ідею взаємопоєднаності функціонування українських фольклорних творів у світовому контексті та принципу україноцентризму їх вивчення у школі. На переконання дослідника, висліди Г. Нудьги збагачують інформаційне поле учня, викликають його зацікавлення скарбами українського фольклору в площині його світової рецепції, сприяють формуванню національної свідомості українців.

У статті *Анатолія Бурдейного та Олександра Лісняка «Українські вчені в закордонних університетах: від середньовіччя до наших днів»* (С. 62–64) подано відомості про визначних українських учених, які впродовж ХХ ст. працювали у відомих університетах Європи. Особливу увагу зосереджено на найменш відомих іменах, зокрема на постаті Юрія Кистяковського – одного із творців американської атомної бомби. Прямо про українське походження всесвітньо відомого вченого ідеться у книзі Річарда Роудза (Richard Rhodes) «Створення атомної бомби» («The Making of the Atomic bomb»), де Ю. Кистяковського названо українським хіміком, на відміну від інших, що називали його вченим російського походження. Чимало уваги приділено Миколі Голоняку – професорові Іллінойського університету в Урбані. Він був одним із головних претендентів на Нобелівську премію за розробку та вивчення гетероструктур. На жаль, премію отримав російський учений Жорес Алфьоров, оскільки М. Голоняк вів замкнений академічний стиль життя, був маловідомим українській громаді.

Анатолій Бурдейний та Олександр Лісняк, оповідаючи про «*Єлизавету Милорадович – фундаторку Наукового товариства імені Шевченка*» (С. 65–67), навели біографічні факти за записами в архіві Г. Нудьги про Є. Милорадович, яка пожертвувала 9 000 гульденів для створення матеріальної бази Наукового товариства імені Шевченка у Львові. З цього приводу Олександр Кониський писав: «Без сего дару – нашого Товариства не було б на світі, принаймні не було б ще довгі-предовгі літа. Таким чином з зерна посіяного щедрою рукою Єлизавети Іванівни зросло товариство наше, а з ним друкарня, «Правда», «Діло», «Зоря», нарешті «Записки», чимало окремих книжок, і головна річ, з'явився той ґрунт, на якому росте і зростатиме далі наше питоме дерево науки і письменства».

У третій рубриці «Теорія і методологія вивчення фольклору» заявлено такі статті: О. Івановської «Роль трансмісії у самоорганізації фольклорних текстів», О. Голубець «До питання жанрової класифікації українського

весняного календарно-обрядового фольклору», О. Харчишин «Український фольклор у сучасній студентській субкультурі: жанрове окреслення», О. Олійник «Методологія дослідження художнього простору у структурі чарівних казок», Г. Коваль «Моделювання естетичного світу в календарно-обрядовій творчості», С. Пилипчука «Міфологічна школа в оцінці Івана Франка».

Олена Івановська у статті «Роль трансмісії у самоорганізації фольклорних текстів» (С. 68–75) на матеріалі різних жанрів української усної народної словесності проаналізувала напрямки та механізми фольклорної трансмісії та її роль у самоорганізації народнопоетичних творів. Дослідниця вважає, що послідовність «включення» механізмів фольклорної трансмісії може бути зведена до схеми трансляції міфу. Закони механізму трансмісії забезпечують закріплення в народній пам'яті традиційних формул та сюжетних стереотипів завдяки зіткненню статичного та динамічного в тексті.

Орися Голубець у своєму стислому нарисі «До питання жанрової класифікації українського весняного календарно-обрядового фольклору» (С. 76–84) здійснила огляд зафіксованих в Україні груп традиційних обрядових пісень весняного періоду. Відповідно до часової приуроченості, функціонального призначення, характеру виконання, кола виконавців, місця виконання у системі весняної обрядовості й обрядової пісенності українського народу на матеріалі фіксованого етапу побутування цих пісень у ХІХ–ХХ ст. вона виділила такі основні їх види: 1) закличні веснянки; 2) хороводні веснянки; 3) гаївки, пов'язані за часом виконання з Великодніми святами, до великодніх належать також «риндзівки» і «райцювання»; 4) юрйівські, у тому числі й пастуші ладканки; 5) царинні; 6) русальні (троїцькі) та «кустові». На думку авторки, охоплення у фольклористиці (не тільки в українській, а й у російській і білоруській) поняттям «веснянки» всього чи більшої частини циклу весняних пісень є умовним і загалом неадекватним до змісту цього слова в народному розумінні.

У статті *Ольги Харчишин «Український фольклор у сучасній студентській субкультурі: жанрове окреслення»* (С. 85–93) визначено місце сучасної студентської субкультури в українському соціумі та її роль у творенні українського фольклору. З'ясовано, що через неоднорідність студентського середовища (національно-елітний прошарок і космополітична більшість) є підстави виділяти дві фольклорні системи: традиційну та постфольклорну – із притаманними їм жанрами, різновидними формами. У висновках зазначено, що український фольклор

е вагомою складовою досліджуваного студентського середовища. Ґрунтований на глибоких етнічних традиціях, виражений засобами рідної мови, цей фольклор формує, зберігає та демонструє національний характер української студентської субкультури, є показником позитивної орієнтації цієї субкультури на культурний досвід українського народу загалом.

Оксана Олійник, з'ясовуючи «*Методологію дослідження художнього простору у структурі чарівних казок*» (С. 94–100), окреслила основні підходи до вивчення художнього простору в літературі, міфології та фольклорі, а також звернула увагу на деякі особливості зображення просторової структури у чарівній казці. Проблема художнього часу і художнього простору у літературі і фольклорі, незважаючи на численні дослідження, ще не до кінця осмислена. Насамперед ідеться про те, що в працях не приділено достатньої уваги вивченню специфіки української фольклорної моделі художнього часу і художнього простору. Тому перспективним, на думку авторки, має стати дослідження, яке буде зосереджено на виявленні нових хронотопних образів не тільки у літературі, а й у фольклорі з урахуванням національного колориту, національного світосприйняття, національного бачення тієї чи іншої проблеми.

Галина Коваль, вивчаючи процес «*Моделювання естетичного світу в календарно-обрядовій творчості*» (С. 101–106), дослідила календарно-обрядову творчість на естетичному рівні, зокрема розкрила поняття традиції, прекрасного, гармонійного і проаналізувала естетичне світобачення крізь призму народної калосагатії «добротепрасного», «благотепрасного». На її думку, змодельовані естетичні уподобання народу тісно пов'язані з реальним життям, яке було основою його душевної перцепції. Естетичне бачення українців у календарно-обрядових піснях скероване на формування позитивних почуттів. Усе це виникає внаслідок дотримання традиції, порядку, ладу, гармонії. Видовищність сцен розкривають календарні ритуальні дії, які відбуваються святково, урочисто, весело. Окремі елементи гри, вистави, поетичні твори, які сприймали як щось величне, прекрасне, усе це моделює естетичну систему календарно-обрядової творчості.

У праці *Святослава Пиличука «Міфологічна школа в оцінці Івана Франка»* (С. 107–116) проаналізовано основні здобутки та прорахунки міфологічної школи у фольклористиці, акцентовано на Франкових оцінках її методологічних пошуків. Крізь призму наукової рецепції теоретичних міркувань дослідника з'ясовано методологічні орієнтири Франка-фольклориста. Дослідник зауважує, що засновані на докладному

студіюванні численних праць міркування вченого щодо «наукової пожиточності» міфологічної доктрини вражають своєю об'єктивністю. Висловивши низку аргументів про і contra, І. Франко акцентував на фундаментальних положеннях школи Братів Грімів, крок за кроком вивчав її науково-теоретичну базу, гостро критикував інспіровані «взькодоктринерськими» ідеями спроби увібгати все розмаїття фольклорних явищ у «замкнутий простір» міфологічної теорії. Водночас він високо оцінював і застосовував у власних студіях ті методологічні знахідки, з допомогою яких відкривалися нові перспективи якісного дослідження складних уснословеснознавчих проблем.

До четвертої рубрики «З історії фольклористики» ввійшли дослідження: М. Глушка «Початки вживання терміна „фольклор“ в українській науці та його значення», Г. Сокіл «Система фольклорних жанрів в українській фольклористиці кінця ХІХ – початку ХХ століття», А. Нагачевського «Фольклор українців у дослідженнях аспірантів канадських університетів»

У статті Михайла Глушка «Початки вживання терміна „фольклор“ в українській науці та його значення» (С. 117–131) розглянуто початки вживання й утвердження в українському народознавстві англійського за походженням терміна «фольклор», його первісне значення та відмінність від таких понять, як «етнографія», «усна народна словесність», «народна поезія» тощо. Висвітлено роль Михайла Драгоманова, Івана Франка, інших чільних діячів української фольклористики кінця ХІХ – початку ХХ ст. у популяризації та введенні цього слова в науковий обіг.

Ганна Сокіл, досліджуючи «Систему фольклорних жанрів в українській фольклористиці кінця ХІХ – початку ХХ століття» (С. 132–139), розглянула питання класифікації фольклорних жанрів, їх систематику та теоретичне обґрунтування, які запропонували українські науковці в Галичині наприкінці ХІХ – початку ХХ ст.: І. Франко, В. Гнатюк, Ф. Колесса та ін. Вважаючи будь-який поділ на жанри певною мірою умовним, вони систематизували жанри народної словесності, дали їм науково обґрунтовану класифікацію, яка загалом відповідає сучасному поділу. Науковці НТШ, як зауважував В. Гнатюк в одному відгуку на збірники Б. Грінченка, послугувалися і вдосконалювали систематику фольклору, яку 1876 р. вироблено в «Юго-Западном отделе Географического общества». Вони не сприймали довірливих класифікацій, про що неодноразово наголошували у своїх дослідженнях, рецензіях, утверджуючи в такий спосіб наукові підходи у дослідженні усної словесності.

У своїй статті «*Фольклор українців у дослідженнях аспірантів канадських університетів*» (С. 140–150) Андрій Нааачевський пише, що український фольклор відіграє важливу роль у канадській культурі. Тридцять чотири магістерські тези та докторські дисертації, захищені в Канаді, присвячені фольклору канадських українців. Науково описано загальний корпус українського фольклору Канади. Матеріали віддзеркалюють особливості українсько-канадської фольклористики, простір діяльності фольклористів, досліджувані теми, культурні процеси. Якщо Г. Нудьга описував український фольклор у світі переважно через доступні йому публікації та програми організованих публічних виступів, зауважує дослідник, то аспіранти з української фольклористики в Канаді значно розширюють джерельну базу своїх досліджень, тематику, особливу увагу приділяючи варіативності неофольклору та його зв'язкам із давнішими традиціями. У такий спосіб зберігається тяглість у фольклористичній науці в Канаді.

П'ятю рубрику «Інтерпретація фольклорного тексту» сформували статті: Є. Луна «*Фольклорна сатира на Сталіна як організатора й винуватця голодомору (на матеріалі малих жанрів)*», В. Сокола «*Пам'ять і голодомор 1932–1933 років*», В. Дяківа «*Прояви народної релігійності українців в умовах більшовицької окупації початку 1920-х років*», І. Швед «*Давчання традиційної класифікації дрізу (на славянським матеріалі)*», Н. Пастух «*Локально-регіональна своєрідність символіки української весільної пісні*».

Аналізуючи «*Фольклорну сатиру на Сталіна як організатора й винуватця голодомору (на матеріалі малих жанрів)*» (С. 151–162), Євген Луньо розглянув сатиричну інтерпретацію Сталіна як організатора та винуватця голодомору, дослідив жанрову специфіку, ідейно-тематичний зміст, традиційні й новітні художні засоби та прийоми досягнення комізму творів, у яких у сміховому та гнівному ракурсі змальовано й осуджено злочинну діяльність московсько-комуністичного диктатора. В уснопоетичному трактуванні саме злочинна діяльність під час колективізації, що обернулася в голодну смерть мільйонів ні в чому невинних людей, найбільше оглила людиноненависницьке, демонічне нутро цього тирана. Спостережливе око народного митця зуміло побачити й висміяти його інтелектуальну й духовну деградацію та моральне звиродіння. У своїх творах народ, з одного боку, інтерпретує колективізацію й голодомор як законотвірний продукт московсько-комуністичної ідеології та практики, а з іншого – демонструє, як цей верховний правитель своїм безумством і маніякальністю довів окуповану

Москвою Україну до цілковитого економічного краху, що виразився в найбільшій у світі трагедії голодомору.

Дослідження Василя Сокола «*Пам'ять і голодомор 1932–1933 років*» (С. 163–168) присвячене висвітленню одного із аспектів сприйняття теми голодоморів – пам'яті. Розглянуто також питання зв'язку пам'яті та народної традиції, ролі емоційної пам'яті у фольклорній свідомості українців. Із народних оповідань, переказів про голодомор особливо виразно постає зв'язок українців із землею, шанобливе ставлення до неї і до всього суцього на ній. Автор зазначає, що тема землі, сільського буття з усім його болем і стражданнями наскрізь традиційна і становить важливу ланку в комунікативному, інформаційному ланцюгу народу.

Володимир Дяків розглянув «*Прояви народної релігійності українців в умовах більшовицької окупації початку 1920-х років*» (С. 169–180), зосередивши увагу на темі паломництва до місць Господніх об'явлень і пов'язаній із нею духовну творчість. Їхній особливий розвиток припадає на часи духовної напруги в суспільстві й формується під впливом складних, часто трагічних суспільно-історичних подій. Традиційні у своїй основі, ці прояви народної релігійності є відгуком на низку суспільних подій, зокрема на впровадження політики воєнничого атеїзму більшовицької влади в Україні 1920-х років.

У статті Інни Швед «*Давчання традиційної класифікації дрізу (на славянським матеріалі)*» (С. 181–188) на фольклорно-етнографічному і мовному слов'янському матеріалі визначено особливості традиційної класифікації дерев. Встановлено такі найважливіші принципи народної класифікації дерев, як символічна аналогія властивостей і відносин, а також необов'язковість структуризації світу дискретно, що виявляється в наявності симбіотичних реалій.

На основі порівняльного аналізу весільної обрядової пісенності фольклорно-етнографічних регіонів України Надія Пастух у праці «*Локально-регіональна своєрідність символіки української весільної пісні*» (С. 189–197) розглянула і проаналізувала чинники, що впливають на формування локально-регіонального символічного «репертуару». Дослідниця вважає, що весільна обрядова пісня українських регіонів черпає символи з єдиної загальноукраїнської образної номенклатури. Регіональне в символіці шлюбної пісенності, зумовлене історичними, географічними характеристиками місцевості, його обрядово-культурними, музично-ритмічними пріоритетами, виявляється передусім у невідповідності магістральних та периферійних символів у різних локально-регіональних традиціях.

У шостій рубриці «З царини фольклоризму» вміщено такі статті: Р. Крохмального «Балада народна і літературна: когерентність світів», Ж. Янковської «Фольклорно-етнографічні мотиви роману Пантелеймона Куліша „Чорна рада“», Р. Марківа «Фольклоризм повісті Івана Франка „Великий шум“», С. Микуша «Праукраїнська міфопоетична символіка – код українства», Т. Пастуха «Міфопоетичний світ поезій Василя Голобородька (на матеріалі збірки „Зелен день“)\», М. Трофимук «Фольклорна складова чужомовних літературних творів XVI століття».

Роман Крохмальний у праці «Балада народна і літературна: когерентність світів» (С. 198–207) на підставі аналізу текстів розглянув проблему взаємин фольклору і літератури крізь призму інтеграції людського світу зі світом природи, постгегельової когерентності земного й потойбічного, горизонтальної та вертикальної складових координат буття. Розгляд текстів народної та літературної балади на підставі зіставлення в них явищ когерентності та трансферності є спробою поглянути на пракоріння національного світогляду, визначити його роль і місце у народнопоетичній образності та в літературному процесі.

Жанна Янковська, аналізуючи «Фольклорно-етнографічні мотиви роману Пантелеймона Куліша „Чорна рада“» (С. 208–215), твердить, що, створивши перший український історичний роман, письменник фактично реалізував свій давній задум написати твір на українському матеріалі не лише з яскравим відображенням історичної правди, але й зафіксувавши словесно-етнографічні формовиваї національної самобутньої культури народу зі змалюванням колоритних характерів, психології героїв, фольклорного світогляду, способу мислення, побутовими атрибутами. Тому фольклорно-етнографічний матеріал у романі П. Куліша сприймається як природна, невід’ємна частина твору, не завдаючи шкоди його жанровій основі та сюжетній канві. Саме завдяки картинам народного побуту, описам звичаїв і традицій, прозаїкові вдалося зберегти та передати колорит епохи, правду історичного часу у різних сферах життя народу.

У статті Руслана Марківа «Фольклоризм повісті Івана Франка „Великий шум“» (С. 216–226) досліджено трансформацію ритуальних та обрядових елементів, родинно-обрядових пісень у літературному творі письменника. Ритуал розглянуто як одну з найбільш продуктивних форм збереження елементів архаїчного народного світогляду, а національну літературу – як сферу реалізації цих національних світоглядних концептів. На думку дослідника, у творчій

лабораторії І. Франка можна виокремити кілька аспектів та рівнів мистецького сприйняття фольклорного матеріалу – від етнографічно-описового до аналітично-наукового, при цьому будь-який із аспектів фольклоризму творчості письменника має високомистецьку реалізацію на рівні мотивів та образів.

Дослідження Степана Микуша «Праукраїнська міфопоетична символіка – код українства» (С. 227–232) присвячене вивченню поліфонічності української астральної міфопоетичної символіки у малій прозі В. Стефаніка як новаторського явища в історії української літератури. Головну увагу приділено аналізу символів сонця та місяця у творах письменника. Сонце у В. Стефаніка – один із персонажів, що впливає на життя героїв; це золоте око неба, яке є порятунком від самотності («Сама-саміська»), намагається застерегти від небезпеки («Лан»); сонце як абсолют правди («Morituri»), як уособлення ніжності та турботи («Ангел») та ін. Місяць як небесне світло іноді відігравав навіть вагомішу роль, ніж сонце. В образку В. Стефаніка «Шкода» місяць, освічуючи стаєнку старої Романихи, наче віщує смерть не тільки бабиної годувальниці – корови, але й самої жінки. Ясний місяць спостерігає за сном селянина у новелі «Сон», він вислуховував балаканину крізь сон і розумів важку працю селянина, бо не раз, напевне, заставав його за роботою.

Тарас Пастух, аналізуючи «Міфопоетичний світ поезій Василя Голобородька (на матеріалі збірки „Зелен день“)\» (С. 233–239), зазначає, що поет широко використовує міфологічні уявлення та фольклорні образи у побудові власного естетичного світу, причому амплітуда такого використання є широкою: від імітації якогось фольклорного жанру до складної метафоричної трансформації певного міфологічного мотиву. В. Голобородько як сучасний поет, використовуючи міфічні мотиви, елементи фольклорного тексту, дає поштовх до таких уявлень, які реципієнт може усвідомлювати як своєрідне «пригадування» (за Ю. Лотманом та Б. Успенським). З ними він сплітає свої суб’єктивні поетичні уявлення. Таким способом твориться поезія, що йде ad fontes душі, поезія з цікавими відкриттями, несподіваними сюрпризами, з великими конотативними утвореннями, поезія сильного емоційного впливу.

Мирослав Трофимук у статті «Фольклорна складова чужомовних літературних творів XVI століття» (С. 240–254) на прикладі аналізу творчості Тараса Шевченка та двох поем: латиномовної «Роксоланії» Себастьяна Фабіяна Кленовича (1584) та польськомовного «Епіцедіону... Михайлові Вишневецькому» анонімного автора (1585) простежив процес становлення

жанрових форм, стильових особливостей та ідейно-тематичних концепцій українського літературного процесу XVI ст. Автор наголошує на синтетичній природі української літературної творчості постренесансних епох (бароко, класицизм, романтизм), яка однаковою мірою використовувала жанри та сюжети українського фольклору, літератури античності й топоси Святого Письма. Головну увагу звернено на способи літературного опрацювання сюжету з метою створити художню оповідь.

С ь о м у рубрику «Етномузикологія» представлено статтями: Б. Луканюка «Про типізацію вітальних мелоритмічних форм», І. Клименко «Дискографія української автентичної етномузики: проблеми першопрохідця», Л. Гапон «До проблеми виховання співака у вторинному фольклорному ансамблі».

Богдан Луканюк у статті «Про типізацію вітальних мелоритмічних форм» (С. 255–271) пише, що мелоритмічні вітальності в українському традиційному фольклорі є надзвичайно різноманітними. Це можуть бути вияви і (1) своєрідностей суто індивідуальної інтерпретації народної пісні певним виконавцем, і (2) загальної традиції того чи іншого виконавського стилю взагалі, і (3) особливостей еволюції даного насліву або й (4) пісенного типу, ба навіть (5) способу нотного запису, рівня його деталізованості, суб'єктивних оцінок транскриптором незвичних для нього явищ і вибраних ним конкретних видів їхнього графічного зображення тощо. Із музично-граматичного погляду автор виділяє два типи мелоритмічних акцидентій: модифікації вільноагогічної варіантності – довільне подовження або, навпаки, укорочення окремих ритмічних тривалостей, і трансформації – додавання або вилучення окремих ритмічних тривалостей чи їх груп.

Ірина Клименко, вивчаючи «Дискографію української автентичної етномузики: проблеми першопрохідця» (С. 272–293), зацентрувала увагу на необхідності створення та системного провадження спеціалізованої дискографії фольклорної музики. На основі вивчення великого масиву проектів автентичної музики українського етносу авторка сформулировала основні вимоги до фахової етнічної дискографії, визначила найважливіші критерії відбору звукових публікацій (автентичність виконання, документальна достовірність записаних творів та ін.), зробила критичний огляд джерел реєстру комерційних звукозаписів української сільської музики 1908–2008 років (колекцій, каталогів, бібліографії з питань української дискографії, Інтернет-ресурсів). На основі зібраних відомостей зроблено спробу окреслити попередню періодизацію видань етномузики українців.

Людмила Гапон у своїй праці звернулася «До проблеми виховання співака у вторинному фольклорному ансамблі» (С. 294–301). Керуючись чималим досвідом керівництва молодіжними фольклорними ансамблями, вона виклала погляд на проблеми розвитку виконавського фольклоризму, зокрема на навчання та виховання вторинних співаків. При цьому розглянула такі аспекти, як методика організації та керівництва колективом, налагодження репетиційного процесу та підготування артистів-співаків до самостійної мистецької кар'єри. На думку дослідниці, традиційна пісня або обрядова дія приходять на сцену у стилізованому або ж злегка стилізованому вигляді. Тому керівникові ансамблю, щоб вирішувати художні завдання засобами сценічного мистецтва, потрібно застосовувати закони сцени на практиці. Високого результату можна досягти лише у процесі наполегливої, копіткої праці та безперервної самоосвіти керівника.

В о с ь м а рубрика «Молода кафедра» містить наукові розвідки аспірантів: У. Парубій «Суб'єктно-об'єктна специфіка нарративних моделей у замовляннях», І. Дякович-Бокало «Морально-етичні критерії вибору пари у піснях про кохання», М. Костів «Пластові церемоніали: генетичний і функціональний аспекти», І. Збір «Історія написання чотиритомного збірника „Рокucie“ Оскара Кольберга».

Уляна Парубій, з'ясовуючи «Суб'єктно-об'єктну специфіку нарративних моделей у замовляннях» (С. 315–320), зазначає, що нарративність у замовляннях є особливою: враховуючи те, що замовльовально-заклинальна поезія у своєму побутуванні нероздільно пов'язана з віруваннями, релігійно-міфологічними уявленнями та акціональним наповненням обрядових ситуацій, її розповідний стиль не вичерпується лише текстами, він не тільки безпосередньо виражається в них, а й лежить за їх межами.

Ірина Дякович-Бокало досліджувала «Морально-етичні критерії вибору пари у піснях про кохання» (С. 321–330). Важливим їх елементом, твердить авторка, виступає зовнішність, краса дівчини, проте головними критеріями вибору була та залишається працьовитість, охайність, розум, кмітливість, вдача молодого людини, авторитет її роду. Призвичаєність до праці цінувалася у народній пісенності вище від набутого майна. У молоді майнові інтереси є другорядними, що не завжди збігається з батьківською думкою. Щастя пророкують тій парі, що створена на основі рівності, на взаємному коханні й повазі.

Марія Костів у статті «Пластові церемоніали: генетичний і функціональний аспекти» (С. 331–338) вважає, що пластові церемоніали є обов'язковим елементом функціонування пластової традиції. Їхня природа неоднорідна: окремі з них мають

офіційний характер і зафіксовані у пластових документах, а інші – виторилися шляхом усної традиції. Перехід пластунів з одного шабля виховної системи на інший, здобуття пластових ступенів варто розглядати як певні ініціації, кожна з яких має свої вимоги, передумови й супроводжується відповідними пластовими церемоніями іменування.

Ірина Збір при вивченні «Історії написання чотиристороннього збірника „Рокісіє” Оскара Кольберга» (С. 339–347) спиралася не лише на матеріали епістолярної спадщини вченого та передмови до збірника «Рокісіє», але й урахувала інші розвідки, монографії, статті українських та польських дослідників. У цій описово-аналітичній студії польського народознавця, на думку дослідниці, втілено такі важливі концепції територіального дослідження, як класифікація фольклорно-етнографічного матеріалу, його структурна організація тощо. О. Кольберг розробив чітку методологію фіксації, упорядкування та вивчення фольклорно-етнографічного матеріалу, водночас апробувавши її як цілісну систему. З наукового погляду збірник є цінним джерелом оригінального й автентичного фольклорного матеріалу Покуття. Написання чотиристороннього збірника «Покуття» О. Кольберга стало не лише значним явищем у розвитку української фольклористики та етнографії, а й у діяльності польського вченого зокрема.

У дев'ятій рубриці «Публікації» надруковано перекази з відомого в Україні села Дермань Здолбунівського району Рівненської області, які у 2003–2009 рр. записали члени гуртка фольклористики Рівненської Малої академії наук учнівської молоді Оксана Шепельчук та Іванна Парфенюк (С. 348–364). Цей цікавий фольклорний матеріал потрапив до Вісника фактично зі сторінок науководослідної роботи слухачів Малої академії наук, що є яскравим прикладом того, наскільки корисними та плідними можуть бути контакти фольклористичних наукових осередків зі шкільними і просвітніми інституціями, у яких працюють люди, по-справжньому захоплені своєю справою.

Останню десятку рубрику «Огляди і рецензії» сорок третього випуску збірника «Вісник Львівського університету. Серія філологічна» за 2010 р. завершують рецензії: Олени Гінди «Світ класики: Броніслав Маліновський і його теорія культури» (С. 365–368) на книгу Б. Маліновського «Научна теорія культури / Пер. с англ. И. В. Утехина; сост. и вступ. ст. А. К. Байбурина. 2-е изд., испр.» (Москва: ОГИ, 2005. – 184 с.); Олени Гінди «Теоретична фольклористика: дискурси Станіслава Росовецького»

(С. 368–370) на підручник С. Росовецького «Український фольклор у теоретичному висвітленні. Частина 1. Теорія фольклору» (Київ: Фітосоціоцентр, 2005. – 232 с.); Василя Івашиківа «Львівське видання „Русалки Дністрової”» (С. 371–372) на видання «Русалка Дністровая». Книга І. Репринтне відтворення першодруку 1837 р. Львів, 2007. 4*+XX+136; „Русалка Дністрова”. Книга ІІ. Науково-критичне видання / Редактор-упорядник та автор післямови М. Шалата. Відповідальні за випуск Ф. Стеблій, Б. Якимович» (Львів, 2007. – 4+XX+136+168* с.); Людмили Іваннікової «Перший збірник українських христинних пісень» (С. 372–376) на книгу «Христинні пісні. Зібрала та упорядкувала Ганна Сокіл» (Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 208 с.); Володимира Дяківа «Перше узагальнююче фольклористичне дослідження українських народних анекдотів» (С. 376–378) на монографію Р. Кирчіва «Етюди до студій над українським народним анекдотом» (Львів: Інститут народознавства НАН України, 2008. – 268 с.); Людмили Іваннікової «Вагомих внесок в історію фольклористики» (С. 378–379) на видання М. Сумцова «Дослідження з етнографії та історії культури Слобідської України. Вибрані праці / Упорядкування, підготовка тексту, передмова, післямова та примітки М. М. Красикова» (Харків: Атос, 2008. – 558 с.; 30 с. іл.) (Серія „Студії з фольклору та етнографії Слобожанщини”. – Вип. 3); Андрія Вовчака «Увага! 100% плагіат і не тільки...» (С. 380–385) на книгу С. Садовенко, З. Босик «Пам'ятка-запитальник на допомогу збирачам української усної народнопоетичної творчості: Методичні рекомендації. Вид. 2-е, перероблене» (Київ: НАКККіМ, 2010. – 140 с.).

Фольклористичні зошити. Збірник наукових праць. – Луцьк: Інститут культурної антропології, 2010. – Вип. 13. – 172 с.

У тринадцятому випуску щорічника «Фольклористичні зошити» Інституту культурної антропології (м. Луцьк) усі статті та наукові публікації розміщено у восьми рубриках: «Ідеологія фольклору», «Історіософія фольклору», «Фольклористичне архівознавство», «Фольклористична регіоналістика», «Порівняльна фольклористика», «Історія фольклористики», «Публікації», «Перша ластівка».